

Nairobierklæringen om gudstjenesteliv¹ og kultur

Aktuelle utfordringer og muligheter*

Denne erklæringen springer ut fra den tredje internasjonale konferansen i Det lutherske verdensforbunds studiegruppe for gudstjenesteliv og kultur som ble holdt i Nairobi, Kenya i januar 1996. Medlemmer av studiegruppen representerer verdens fem kontinenter, og har arbeidet entusiastisk sammen i tre år så langt. Den første konferansen ble holdt i oktober 1993 i Cartigny, Sveits og fokuserte den bibelske og historiske basis for forholdet mellom kristent gudstjenesteliv og kulturen, og førte til «The Cartigny Statement on Worship and Culture, Biblical and Historical Foundations». (Denne Nairobierklæringen bygger på Cartignyerklæringen, men erstatter den ikke på noen måte). Den andre konferansen ble holdt i mars 1994 i Hong Kong, og undersøkte aktuelle spørsmål i tilknytning til forholdet mellom verdens kulturer og kristen liturgi, kirkemusikk, kirkearkitektur og kunst. Rapportene fra de to første konferansene ble utgitt som *Worship and Culture in Dialogue*.² Rapporten fra Nairobikonferansen foreligger som *Christian Worship: Unity in Cultural Diversity*.³ I 1994–95 utførte studiegruppen regionale undersøkelser, og utarbeidet rapporter fra disse undersøkelsene. Del fire av studieprosjektet begynte i Nairobi og vil fortsette med seminarer og andre arbeidsformer for å gjøre bruk av de erfaringer som studieprosjektet har frembrakt, slik LVFs⁴ medlemskirker finner det nyttig. Studiegruppen mener at dette prosjektet er vesentlig for kirkenes fornyelse og misjon over hele verden.⁵

* Oversettelse ved Torbjørn Holt

1. Innledning

1.1 Gudstjenestelivet er hjertet og pulsslaget i den kristne kirke. I gudstjenesten feirer vi sammen Guds nådige gaver i skapelse og forløsning, og blir styrket til et liv som er et gjensvar på Guds nåde. Gudstjenestelivet involverer alltid handlinger, ikke bare ord. Å vurdere gudstjenestelivet innebærer også å vurdere musikk, kunst og arkitektur, såvel som liturgi og preken.

1.2 Det faktum at kristent gudstjenesteliv alltid feires i en lokal kulturell sammenheng, trekker vår oppmerksomhet til dynamikken mellom gudstjenesteliv og verdens mange lokale kulturer.

1.3 Kristent gudstjenesteliv forholder seg på en dynamisk måte til kulturen på minst fire ulike måter. For det første er den transkulturell med samme innhold for alle steder, dvs. kultur-overskridende. For det andre er den kontekstuell og varierer utfra lokale forhold, både hva angår natur og kultur. For det tredje er den motkulturell og utfordrer det som strider mot evangeliet i en gitt kultur. For det fjerde er den tverrkulturell, noe som gjør det mulig å ha fellesskap og utveksling mellom ulike lokale kulturer. I alle disse fire betraktningmåtene er det nyttige prinsipper som kan fremholdes.

2. Transkulturelt gudstjenesteliv

2.1 Det er den oppstandne Kristus vi tilber, og gjennom ham kan vi kjenne den treenige Guds nåde gjennom Den Hellige Ånds kraft. Denne kraften overskrider alle kulturer. I oppstandelsesmysteriet finnes kilden til den transkulturelle kjerne i kristent gudstjenesteliv. Dåp og nattverd, sakramentene knyttet til Jesu død og oppstandelse, er Guds gaver til hele verden. Det er én bibel, oversatt til mange språk, og bibelsk forkynnelse av Kristi død og oppstandelse har nådd hele verden. Grunnstrukturen i kristent gudstjenesteliv, søndagens gudstjenestefeiring med nattverd, er felles over kulturgrensene: Menigheten samles, Guds Ord forkynnes, menigheten ber for kirkens og verdens behov, nattverdmåltidet deles, og folket sendes ut i verden igjen i tjeneste. De store fortellingene om Kristi fødsel, død og oppstandelse, Den Hellige Ånd som sendes til verden, og vår dåp til Kristus, er grunnlaget for betydningen av de transkulturelle kirkeårstider. Dette gjelder spesielt faste, påske og pinse, i mindre grad advent, jul og åpenbaringstid. Formene for nattverd-gudstjeneste og måten kirkeåret uttrykkes på, varierer med kulturen, men meningen og den grunnleggende form er felles kloden rundt. Det er én Herre, én tro, én dåp, én nattverd.

2.2 Ulike elementer fra kristen liturgi er også transkulturell, for eksempel lesningene fra bibelen, (selv om oversettelsene selvsagt

varierer), de økumeniske trosbekjennelsene og Fadervår, og vanddåpen i den treenige Guds navn.

2.3 Bruken av denne felles kjerne i den liturgiske struktur og disse felles elementene i den lokale menighetsgudstjenesten, så vel som fellesskapets felles handlinger og utøvelse av et variert lederskap, uttrykker kristen enhet på tvers av tid, rom, kultur og kirkesamfunn. Når den enkelte menighet gjenoppdager hvor sentrale disse transkulturelle og økumeniske elementene er, blir opplevelsen av kristen enhet fornyet, og det gir kirkene en solid basis for autentisk kontekstualisering.

3. Kontekstuelt gudstjenesteliv

3.1 Jesus som vi tilber, ble født inn i en spesifikk kultur i verden. I inkarnasjonsmysteriet finner vi modellen og mandatet for kontekstualiseringen av kristent gudstjenesteliv. Gud kan møtes og blir møtt i våre lokale kulturer. De verdier og mønstre som finnes i en gitt kultur, dersom de er forenlige med Evangeliets verdier, kan brukes for å uttrykke meningen og hensikten med kristent gudstjenesteliv. Kontekstualisering er et nødvendig element i kirkens oppdrag i verden, for at Evangeliet kan bli stadig dypere rotfestet i de ulike lokale kulturer.

3.2 Mellom de ulike metoder for kontekstualisering, er dynamisk ekvivalering spesielt nyttig. Det betyr å gjengi elementer fra kristent gudstjenesteliv med noe fra en lokal kultur som har tilsvarende mening, verdi og funksjon. Dynamisk ekvivalering går mye videre enn den blotte oversettelse. Det innebærer å forstå den grunnleggende betydning både av gudstjenestelivets komponenter og av den lokale kultur, slik at meninger og handlinger i gudstjenesten kan «kodes» og uttrykkes på nytt i anvendelsen av den lokale kulturs språk.

3.3 Dynamisk ekvivalering kan skje med følgende fremgangsmåte: For det første må den liturgiske *ordo* (den grunnleggende gudstjenesteform) undersøkes i forhold til teologi, historie, basiselementer og kulturell bakgrunn. For det andre må det avgjøres hvilke elementer fra *ordo* som kan gjennomgå dynamisk ekvivalering uten at det går ut over deres opprinnelige mening. For det tredje må de elementer fra kulturen som på en adekvat måte kan uttrykke både Evangeliet og den liturgiske *ordo* på nytt, studeres nøye. For det fjerde må de åndelige og pastorale fordeler menigheten har av endringen vurderes.

3.4 Lokalmenigheter kan også vurdere metoden *kreativ assimilasjon*. Denne metoden består i å tilføre den liturgiske *ordo* relevante

elementer fra lokalkulturen for å berike den opprinnelige kjerne. Dåpens liturgiske *ordo*, «badet med vann og Ord», ble for eksempel gradvis utvidet ved å ta inn slike kulturelle elementer som å gi dåpskandidaten hvite klær eller lys på samme måten som de nyinnvidde i oldtidens mysteriereligioner.⁶ Til forskjell fra dynamisk ekvivalering, vil kreativ assimilasjon berike den liturgiske *ordo* ved å tilføre nye elementer fra den lokale kultur, ikke ved å uttrykke elementene på nytt.

3.5 I kontekstualiseringsprosessen må både de fundamentale verdier i kristendommen og i de lokale kulturer respekteres.

3.6 Et viktig kriterium for dynamisk ekvivalering og kreativ assimilasjon er at den ekte og aksepterte liturgiske tradisjon bevares for å hegne om enheten med den universelle kirkes gudstjenestetradisjon, samtidig som utvikling inspirert av pastorale behov oppmuntres. Når det gjelder kulturen, er det klart at ikke alt kan integreres med kristent gudstjenesteliv, men bare de elementer som er av samme natur som den liturgiske *ordo*. Elementer som lånes fra den lokale kultur, må alltid underlegges kritikk og renselse, noe som kan oppnås gjennom bruk av bibelsk typologi.

4. Motkulturelt gudstjenesteliv

4.1 Jesus Kristus kom for å forvandle alle folk og kulturer, og kaller oss til ikke å bli lik verden, men å bli forvandlet sammen med den (Rom 12, 2). Det mysteriet som Kristi overgang fra død til evig liv representerer, er modellen for forvandlingen, og dermed også for det kristne gudstjenestelivs motkulturelle karakter. I alle kulturer finnes det elementer som er syndige og nedverdiggende for menneskeverdet. Det står dermed i motsetning til evangeliets verdier. Fra evangeliets perspektiv trenger de kritikk og forvandling. Kontekstualisering av kristen tro og gudstjenesteliv innebærer derfor at all slags undertrykkelse og sosial urettferdighet, uansett hvor det finnes i verdens kulturer, blir utfordret.

4.2 Det innebærer også at kulturelle mønstre som opphøyer selvet eller den lokale gruppe på bekostning av den videre menneskehet, eller legger stor vekt på å samle seg rikdom på bekostning av jorden og dens fattige, må forandres. De motkulturelle redskapene i kristen gudstjenesteliv kan også inkludere at handlingsmønstre som skiller seg i intensjon fra den rådende kultur opprettholdes eller gjenoppdages. Slike mønstre kan komme fra en fornyet forståelse for kristen historie, eller fra andre kulturers visdom.

5. Tverrkulturelt gudstjenesteliv

5.1 Jesus kom for å være alle folkeslags frelser. Han ønsker alle de jordiske kulturers skatter velkommen inn i Guds by. På dåpens grunn er det én kirke, og én måte å leve i troskap mot dåpen på er å betone kirkens enhet stadig sterkere. Gjensidig utveksling av salmer, kunst og andre elementer fra gudstjenestelivet på tvers av kulturelle skillelinjer, beriker hele kirken og styrker opplevelsen av *communio* innenfor kirken. Denne utvekslingen kan være både økumenisk og tverrkulturell, som et vitnesbyrd om kirkens og dåpens enhet. Tverrkulturell utveksling er mulig for enhver kirke, men er spesielt nødvendig i flerkulturelle menigheter og medlemskirker.

5.2 Det er vesentlig at musikk, kunst, arkitektur og kroppsbevegelser såvel som andre elementer i ulike kulturer forstås og respekteres når de brukes av kirker andre steder i verden. Kriteriene for kontekstualisering (avsnitt 3.5 og 3.6 ovenfor) bør tas hensyn til.

6. utfordring til kirkene

6.1 Vi utfordrer alle medlemskirker i LVF å arbeide mer med de transkulturelle, kontekstuelle, motkulturelle og tverrkulturelle sider ved gudstjenestelivet. Vi utfordrer alle kirker til å gjenoppdage de viktigste transkulturelle elementer i kristent gudstjenesteliv: dåpens sentrale plass, Bibelen og forkynnelsen og den ukentlige nattverdfeiring i søndagens gudstjeneste. Disse tegn på kristen enhet er det sterke sentrum i alt menighetsliv og -tjeneste, og samtidig den autentiske basis for kontekstualisering. Vi utfordrer alle kirker til å legge vekt på å utforske de lokale eller kontekstuelle elementer i liturgien, språket, kroppsbevegelser, salmesang og annen musikk, musikkinstrumenter, kunst og arkitektur og deres betydning for kristent gudstjenesteliv, slik at gudstjenesten kan roffestes enda bedre i den lokale kultur. Vi utfordrer de kirker som nå utfører misjonsarbeid, til å oppmuntre en slik kontekstuell bevissthet både blant dem selv og blant deres medarbeidere og mottakere av deres tjeneste. Vi utfordrer alle medlemskirker til å vurdere nøye den transkulturelle side av gudstjenestelivet og mulighetene for tverrkulturelt fellesskap. Og vi utfordrer alle kirker til å vurdere nøye utdanning og ordinasjon av dem som forvalter Ord og Sakrament, for hvert lokalsamfunn har rett til å motta nådemidlene ukentlig.

6.2 Vi utfordrer LVF til å utføre et bevisst og grundig arbeid for å stille til disposisjon stipender for personer fra utviklingsland for å studere gudstjenesteliv, kirkemusikk og kirkearkitektur. Målsetningen for dette må være at en styrket teologisk utdanning i deres kirker kan ledes av lokale lærere.

6.3 Videre utfordrer vi LVF til å videreføre innsatsen med gudstjenesteliv og kultur inn i neste årtusen. Oppgaven løses ikke raskt. Arbeidet vil kreve fortløpende grundig forskning og pastoral oppmuntring. Studieprosjektet omkring gudstjenesteliv og kultur ble påbegynt i 1992, og fortsetter til etter LVFs generalforsamling i 1997. Arbeidet har fått en verdifull start, men oppgaven utfordrer til innsats i uoverskuelig tid fremover. Å prioritere denne oppgaven er av avgjørende betydning for verdens evangelisering.

Noter:

1. «Gudstjenesteliv» brukes gjennomgående som oversettelse av «Worship».
2. Lutheran World Federation, Genève 1994. Det er også utgitt fullstendig oversettelse på fransk og spansk, og oversettelse av utdrag av tekstene på tysk.
3. The Lutheran World Federation, Genève 1996.
4. Forkortelse for Det lutherske verdensforbund = Lutheran World Federation.
5. Parallelt med LVFs studieprosjekt om gudstjenesteliv og kultur har Kirkens Verdensråds kommisjon «Faith and Order» arbeidet med forholdet mellom gudstjenesteliv og kirkens enhet. En del av dette arbeidet har dreid seg om kontekstuelle spørsmål, så vel som spørsmål omkring den grunnleggende form eller ordo i kristent gudstjenesteliv. De to studieprosjektene har gjensidig påvirket og beriket hverandre. Se «Faith and Orders» Ditchingham-rapport, gjengitt i Thomas F. Best og Dagmar Heller (red.) *So We Believe, So We Pray: Towards Koinonia in Worship*, Faith and Order Paper No. 171, Genève 1995 og i «Concerning Celebrations of the Eucharist in Ecumenical Contexts: A Proposal from a Group Meeting at Bossey», i *Ecumenical Review*, 47:3 (juli 1995), s. 387-391.
6. *Worship and Culture in Dialogue*, s. 39-56.

Nairobi Statement on Worship and Culture

Report from the third Lutheran World Federation study group on «Worship and Culture» in Nairobi, January 1996.